

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора філософських наук,
професора кафедри теоретичної і практичної філософії
філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Кебуладзе Вахтанга Івановича
на дисертацію
Ільїної Анни Валеріївни
«Деконструкційний поворот у трансцендентальному мисленні»,
представлену на здобуття
наукового ступеня доктора філософських наук
за спеціальністю 09.00.01 – онтологія, гносеологія, феноменологія

На початку дисертації докладно обґрунтовано актуальність трансцендентальної філософії, що постає як «критична реактуалізація засад строгого мислення» (с. 22). Цілком слушно зазначається, що одне з головних питань сучасної філософії полягає в тому, «як узгодити, синтезувати властиві філософському мисленню претензії на універсальність із не менш значущою для філософії інтенцією на радикально *інше*» (с. 22). Можливою відповіддю на це визнається застосування методу деконструкції, для якої трансцендентальна філософія водночас є і об'єктом і підґрунтям дослідження. Сама ж філософія деконструкції постає як «одне з найбільш систематичних і впливових втілень трансцендентальної настанови в рамках сучасної філософії» (с. 22).

З історико-філософського погляду слушним видається інтерпретація філософії Декрета як теоретичного джерела сучасного трансценденталізму саме з погляду феноменології у 4 розділі дисертаційного дослідження «Трансцендентальний мотив як картезіанський мотив: феноменологічний ракурс» (с. 214–276). Сам Гусерль, як відомо, розглядав картезіанство як початок трансцендентальної філософії, про що зокрема свідчить визначення феноменології як неокартезіанства на початку Гусерлевого твору «Картезіанські медитації», хоча засновник феноменології відразу зазначає, що саме через радикалізацію головних мотивів філософії Декарта, феноменологічна філософія має відкинути майже всі головні моменти картезіанства. Таке амбівалентне ставлення до Декарта, безсумнівно, є одним із

найважливіших сюжетів феноменології як сучасного варіанту трансцендентальної філософії.

Одною з головних тез дослідження є твердження, що «трансцендентальна філософія являє собою взірцевий, радикальний приклад властиво філософського мислення» (с. 38). Воно, з одного боку, задає певний режим інтелектуальної роботи, вможливлуючи досягнення доволі плідних результатів, з іншого – може стати об'єктом конструктивної критики, адже навряд чи можна звести всі форми філософського мислення до трансценденталізму. Авторка, втім, свідома можливості такої критики, демонструючи розуміння обмеженості власних методологічних позицій і здатність до критичного сприйняття можливих контраргументів. Саме така гнучка позиція дає їй змогу виявити важливі риси трансцендентальної філософії і показати, як вони проявляються у деконструкційній філософії. Скажімо, сильним моментом дослідження, безперечно, є акцентуація само-референтності трансцендентальної філософії, яка, на думку авторки, дістає найпотужніший прояв у деконструкції.

Авторка демонструє добре знання не тільки класичних текстів, а також ключових історико-філософських досліджень, пов'язаних із темою дисертації. Так, скажімо, порівнюючи вчення Канта і Гусерля, вона апелює до ключового дослідження на цю тему Ізо Керна, хоча у списку використаних джерел указується неповна назва цього твору: «Eine Untersuchung über Husserls Verhältnis zu Kant und zum Neukantianismus» (повна назва: «Husserl und Kant. Eine Untersuchung über Husserls Verhältnis zu Kant und zum Neukantianismus»). Методологічну базу історико-філософської складової дослідження посилює використання Ритерового «Історичного словника філософії». Розглядаючи історію розвитку феноменологічної концепції Гусерля, дослідниця спирається на твори таких відомих фахівців із історії феноменологічної філософії, як Елізабет Штрекер і Дитер Ломар. Авторка також апелює до творів вітчизняних дослідників феноменології, хоча до розгляду треба було би додати ще й дослідження Євгена Причепія і Андрія Дахнія.

Окрім висунутих у попередньому абзаці суто формальних зауваг дозволю собі висловити кілька змістовних:

1. Головна теза дослідження про те, що деконструкція Дерида являє собою критичний розвиток трансценденталізму взагалі, і трансцендентальної феноменології зокрема, породжує питання, чи не вважав сам Дерида трансцендентальну філософію та її феноменологічний варіант одним із головних об'єктів деконструкції. Тож чим насправді є філософія деконструкції Дерида – критичним розвитком трансценденталізму чи спробою його подолання?
2. Що мається на увазі під «метафізикою присутності» (с. 46)? І загалом у якому значенні у дисертаційному дослідженні вживається поняття присутності (с. 50, 127, 202 тощо). Якщо цим словом тут перекладено Гайдегерове «Dasein», то вартувало би вказати на це, описати всі вади та переваги такого перекладу, а також бодай коротко проаналізувати філософію присутності Ганса Ульриха Гумбрехта, який, безперечно, спирається на Гайдегерову фундаментальну онтологію. Якщо ж мається на увазі щось інше, треба було на це чітко вказати.
3. Визначаючи феноменологію Гусерля варіантом трансценденталізму, варто було би вказати на те, що трансцендентальному періоду в розвитку його феноменологічної концепції передує етап так званої реалістичної феноменології, прихильниками якої залишилися, наприклад, такі авторитети феноменологічного руху, як Адольф Райнах і Роман Інгарден. Розгляд реалістичної феноменології з позицій трансценденталізму міг би виявити в ній деякі елементи, що потому органічно увійшли до трансцендентальної феноменології.
4. У дисертації кілька разів використовується метафора зигзагу (с. 27–28, 30, 91, 96, 243, 367). З огляду на це варто було би докладніше прояснити різні аспекти «зигзагоподібної» природи феноменологічної методології. Для цього слід було би долучити дослідження японського феноменолога Ямагучі «Пасивна синтеза й інтерсуб'єктивність у Едмунда Гусерля»

(Yamaguchi I. Passive Synthesis und Intersubjektivität bei Edmund Husserl. – Den Haag: Martinus Nijhoff, 1982. – (Phaenomenologica, Bd 86), у якому автор прояснює деякі важливі риси цього специфічного моменту феноменологічного методу.

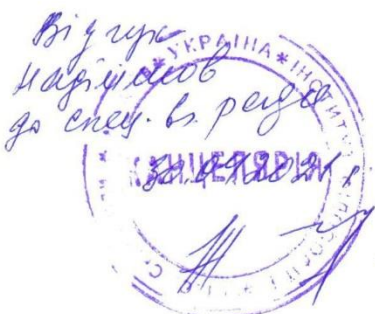
5. До розгляду феномена Іншого або Чужого у феноменологічній традиції вартувала би долучити феноменологічну концепцію Чужого Бернгард Вальденфельса, викладену в його творі «Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого» (Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого. – К.: ППС–2002, 2004.).

Утім, порушені питання та висловлені зауваги або мають полемічний характер, або вказують на можливі напрямки продовження наукових розвідок, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

З огляду на все викладене вище можна стверджувати, що дисертація Ільїної Анни Валеріївни «Деконструкційний поворот у трансцендентальному мисленні» відповідає всім академічним вимогам до робіт такого гатунку і може бути рекомендованою до захисту, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.01 – онтологія, гносеологія, феноменологія.

Доктор філософських наук,
професор кафедри
теоретичної і практичної філософії
філософського факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Кебуладзе В.І.

Відомості про
Вчену СЕРЕТ
НАУКОВИЙ
29.04.20

